

PREDMETI IZ MALIJA

Zbirka Andreja Jerovška

261

Avgusta 1850 je bila v Ljubljani prva razstava afriških predmetov, ki jih je iz južnega Sudana pripeljal misijonar Ignacij Knoblehar. S to razstavo so se Slovenci prvič srečali z materialno zapuščino neke neevropske kulture. 160 let kasneje se je konec avgusta 2010 v Slovenskem etnografskem muzeju iztekla razstava z naslovom *Sudanska misija 1848–1858*, kjer je bila Knobleharjeva zbirka zopet v središču pozornosti, saj je bila propagirana kot najstarejša afriška zbirka na Slovenskem.

Popolnoma to sicer ne drži, saj je že pred njim avstrijski konzul Anton Lavrin pripeljal iz Egipta kar nekaj predmetov. Toda posebnost Knobleharjeve zbirke je v načinu kolekcioniranja in v dokumentiranju. Zbirka zajema širok spekter materialne kulture ob Belem Nilu, predvsem ljudstva Bari na jugu Sudana. Zaradi specifične oblike bi uporabnost nekterih predmetov ostala nerazumljiva, a je Knoblehar za vse (prvotno jih je bilo okoli 250, zdaj jih je 232) napisal kratek komentar. Podatki o predmetih so vedno zelo dragoceni, še posebej pri interpretiranju in formuliranju konteksta njihove predstavitve v obliki razstave. Primarna dokumentacija s strani zbiralca je pri predmetih neevropskih kultur zelo pomembna, saj je naknadno iskanje podatkov na terenu pogosto nemogoče realizirati.

Zato je Slovenski etnografski muzej že leta 2008 sprejel odločitev, da z nakupom pridobi afriško zbirko predmetov iz Malija ter pripadajoče knjižno in drugo dokumentarno gradivo. Ministrstvo za kulturo RS je nakup odobrilo in od spomladi 2010 je zbirka shranjena v depoju muzeja. Gre za 224 predmetov, ki jih je med bivanjem v Afriki zbral Andrej Jerovšek iz Ljubljane. V osmih letih bivanja v Maliju je sistematično zbiral predmete, ki so povezani z bogato tradicijo umetniškega in duhovnega sveta slavne civilizacije Dogonov in kulture Bambara. Maske, lesene in kovinske skulpture, glasbila, orožje, magični pripomočki, fetiši, oblačila, različno orodje in predmeti za vsakdanjo rabo sodijo v materialno dediščino druge polovice 20. stoletja.

To je bil čas, ko je v Afriki živelo veliko Slovencev in marsikoga je pritegnila umetnost domačinov. Običajno je ostalo pri kupovanju spominkov, redki posamezniki pa so se odločili za načrtno zbiranje izdelkov, ki so nastajali izpod rok raznih obrtnikov. Med njimi sta bila zagotovo tudi Anton Petkovšek (1920–1989) in Jože Ham (1939–1989).

Prvi je ustvaril pregledno zbirko predmetov raznih kultur zahodne Afrike, drugi pa se je osredotočil na slonokoščene mojstrovine ljudstev na območju današnje Demokratične republike Kongo. Petkovšek je imel velike načrte za svojo zbirko, saj je nameraval v domačem kraju Logatec ustanoviti muzej afriške umetnosti. Sodelovanje s takratnim direktorjem Slovenskega etnografskega muzeja Borisom Kuharjem in kustosinjo Pavlo Štrukelj pa ga je vodilo v odločitve, da predmete prepusti nacionalnemu etnografskemu muzeju, ki je imel za neevropske kulture posebne razstavne prostore v dvorcu Goričane pri Medvodah. Kasneje so njegovi dediči zbirko res prodali Slovenskemu etnografskemu muzeju, prav tako pa je muzej odkupil tudi Hamovo zbirko.

262

Najnovejša muzejska pridobitev po svoji vsebini dopolnjuje zbirke, ki so nastale v obdobju gibanja neuvrščene, ko je imela Slovenija zelo tesne stike z državami v zahodni Afriki. Za muzejski odkup je zelo pomembno arhivsko gradivo, saj dokumentira čas, ko so slovenska podjetja aktivno delovala v Afriki. V Maliju je podjetje Emona gradilo supermarket, Andrej Jerovšek pa je bil v letih 1976–1984 direktor tega projekta.

K zbiranju predmetov je pristopil zelo profesionalno, saj se je s pomočjo literature temeljito seznanil s kulturo Dogonov in Bambara. Prav tako se je posvetoval s strokovnjaki v Bamaku in v Ženevi, kjer je bil član društva muzeja Barbier-Mueller. Aktivno, s strokovnimi prispevki, je deloval tudi na srečanjih in pri objavah Društva afrikanistov Jugoslavije. Dobro poznavanje afriške umetnosti je Jerovšek najbolje dokazal leta 1984, ko je pripravil štiri razstave v galeriji Ars v Ljubljani. V samozaložbi je izdal tudi dve brošuri z naslovom *Umetnost Dogonov* (1986) in *Umetnost Bambara* (1987).

Zbirki predmetov pripadajoča knjižna zbirka z afriško tematiko obsega 643 knjig in revij, kar je izjemnega pomena za študij afrikanistike v Sloveniji. Muzej je odkupil tudi bogato fototeko: preko dva tisoč diapozitivov, barvnih in črno-belih fotografij. Med dokumentarno gradivo pa sodijo tudi razglednice, prospekti, časopisni izrezki in podobno.

Z nakupom zbirke Andreja Jerovška je Slovenski etnografski muzej pridobil prvovrstne eksponate afriške umetnosti, ki so v današnjem času prava redkost. Še posebej pa je edinstveno in zelo dragoceno arhivsko gradivo, saj do sedaj muzej še ni razpolagal z dokumentacijo, ki bi tako kompleksno zajela prisotnost in dejavnost Slovencev v Maliju.

Marko Frelj

Naglavna maska Tyi Wara je pritrjena na košaro, ki si jo plesalec priveže na glavo. Prikazuje abstraktno podobo antilope, pasavca in mravljinčarja.

Lesena maska, okrašena z bakreno pločevino. Masko so nosili v obrednem plesu, povezanim z ribolovom in poljedelstvom.

Kip ženske glave je pobarvan z naravnimi pigmenti.

Lesen kip klečeče žene s košaro na glavi.

Majhna lesena rezljana vrata z upodobitvami božanskih prednikov, ki varujejo dostop v notranjost kašče.

Lesena ključavnica z motivom krokodila, ki pomeni simbolično zaščito pred roparji.
(Vse foto: Marko Habič)